basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS/ NATIONAL SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS

SESOTHO PUO YA LAPENG (HL)

PAMPIRI YA BOBEDI (P2)

MOTSHEANONG/PHUPJANE 2026

TATAISO YA HO TSHWAYA

MATSHWAO: 80

Pampiri ena e na le maqephe a 28.

Difuperweng tsa pampiri ena di se sebediswe ntle ho tumello *Phetla*

TATAISO YA HO TSHWAYA:

- Ha mohlahlobuwa a arabile dipotso tse ngata ho feta palo e behilweng, tshwaya feela karabo ya pele **(Mohlahlobuwa ha a lokela ho araba potso e telele le dipotso tse kgutshwane mofuteng o le mong wa sengolwa)**.
- Haeba a arabile dipotso ka bone ba tsona dithothokisong tseo a ithutileng tsona KAROLONG YA A, (dithothokiso tseo a di rutilweng) tshwaya feela dipotso tse pedi tsa pele.
- Haeba a arabile dipotso tse pedi tsa mofuta wa dipotso tse kgutshwane kapa a arabile tse pedi tsa mofuta wa dipotso tse telele KAROLONG YA B le ya C, tshwaya karabo ya pele, mme o tlohele ya bobedi. Athe ha a arabile dipotso ka bone ba tsona, tshwaya karabo ya pele ho karolo e nngwe le e nngwe ha feela a arabile e le nngwe ya dipotso tse kgutshwanyane le e le nngwe ya dipotso tse telele.
- Ha mohlahlobuwa a nehelane ka dikarabo tse pedi, ya pele e fosahetse, mme ya bobedi yona e nepahetse, tshwaya karabo ya pele, mme o tlohele e e latelang.
- Ha dikarabo di nomorilwe di fosahetse, tshwaya ho ya ka tataiso ya ho tshwaya.
- Haeba mopeleto o fosahetse hoo o thunthetsang moelelo, fosisa karabo e jwalo. Haeba mopeleto o fosahetseng o sa thunthetse moelelo, tshwaya karabo eo e nepahetse.

Potso tse telele:

- Ha bolelele ba moqoqo bo le ka tlase ho palo ya mantswe e behilweng (kgutshwane), se behe kotlo hobane mohlahlobuwa o se a ntse a ipehile ka mosing. Haeba moqoqo o le molelele haholo, tshwaya ho ya ka seo mohlahlobuwa a se ngotseng o nto sekaseka sena le batshwai ba ka sehloohong. **Sebedisa ruburiki ya ho lekanyetsa e leqepheng la 3 le e leqepheng la 8 ho lekanyetsa moqoqo wa mohlahlobuwa.**

Dipotso tse kgutshwane:

- Haeba mohlahlobuwa a sa sebedisa matshwao a di-a-bulwa le di-a-kwalwa moo a lokelang ho qotsa, se behe kotlo.
- Bakeng sa dipotso tse bulehileng, se ka aba matshwao bakeng sa E/TJHE kapa KE A DUMELA/KE A HANA. Lebaka/Tshehetso ke yona e lokelang ho abelwa matshwao.
- Ha ho matshwao a ajwang bakeng sa NNETE/MAFOSI kapa NTLHA/MOHOPOLO. Lebaka/Tshehetso ke yona e lokelang ho abelwa matshwao.

KAROLO YA A: RUBURIKI YA HO LEKANYETSA MOQOQO WA DINGOLWA: THOTHOKISO – SESOTHO PUO YA LAPENG [MATSHWAO A 10]

Makgetha a ho lekanyetsa	Phihlello e babatsehang	Phihlello e supang bokgoni	Phihlello e mahareng	Phihlello ya motheo feela	Phihlello e haellang
DIKAHARE Kutlwisiso ya potso, botebo ba tshekatsheko ya taba (sehlooho), kutlwahalo le nnetefatso (tiisetso) ya dintlha ho tswa thothokisong/ temeng. **MATSHWAO A 6**	**5–6** -O bontsha kutlwisiso e tebileng ya se botswang. -O hlahisitse dintlha tse fapaneng tse hlwahlwa; di tshehetswa ho tswa thothokisong. -Kutlwisiso ke e babatsehang ya mofuta wa sengolwa le thothokiso.	**4** -O bontsha kutlwisiso, mme o hlalosa se botswang ka tshwanelo. -O hlahisitse dintlha tse anelang ka tsela e kgotsofatsang. -O hlahisitse dintlha tse utlwahalang, empa ha se tsohle tse tiisitsweng kamoo ho lokelang. -O utlwisisa mofuta wa sengolwa le thothokiso.	**3** -O bontsha kutlwisiso e mahareng ya se botswang. -O hlahisitse dintlha tse seng kae ho tshehetsa sehlooho. -Tse ding tsa dintlha tse hlahisitsweng ho tshehetsa sehlooho di ntle. -Tse ding tsa dintlha di tsheheditswe, empa bopaki ha bo kgodise ka nako tsohle. -Kutlwisiso ya motheo feela ya mofuta wa sengolwa le thothokiso.	**2** -O bontsha kutlwisiso e sa kgotsofatseng ya se botswang. -Ho batla ho se dintlha tse hlahisitsweng ho tshehetsa sehlooho. -Kutlwisiso ya mofuta wa sengolwa le thothokiso ke e haellang.	**0–1** -Ha a bontshe kutlwisiso ya letho ya se botswang. -Dintlha tse tshehetsang ha di hlahiswe ho tswa thothokisong. -Mohlahlobuwa ha a utlwisise hantle mofuta wa sengolwa le thothokiso.
SEBOPEHO LE TSHEBEDISO YA PUO Sebopeho, nehelano le tlhophiso ya mehopolo. Tshebediso ya puo, sehalo le setaele tse sebedisitsweng **MATSHWAO A 4**	**4** -Sebopeho se hlahisitswe ka tsela e momahaneng. -Dintlha di utullotswe hantle le ho ntshetswa pele ka tsela e hlakileng. -Tshebediso ya puo, sehalo le setaele ke tse butswitseng, tse susumetsang le ho nepahala. -O batla o hloka diphoso tsa puo, tsa mopeleto le tsa matshwao a puo/a ho bala.	**3** -Sebopeho ke se hlakileng, mme dintlha di hlahisitswe ka tsela e hlalohanyehang, -Tlhahiso ya mehopolo ke e utlwisisehang. -Tshebediso ya puo, sehalo le setaele di nepahetse.	**2** -O hlahisitse bopaki bo seng bokae ba sebopeho. -Tlhahiso ya mehopolo e a haella, ha e hlalohanyehe, mme ha e na momahano. -Diphoso tsa tshebediso ya puo ha se tse kaalo, mme sehalo le setaele ha se tse loketseng.	**1** -Sebopeho se bonahala se radilwe ka tsela e fosahetseng. -Mehopolo ha e hlahiswe ka tsela e hlalohanyehang. -Sehalo le setaele ha se tse loketseng.	**0–1** -Moqoqo o bopehile ka tsela e fokolang. -Ho na le diphoso tse tshabehang tsa tshebediso ya puo le setaele se fosahetseng.

ELA TLHOKO: Ha karabo ya mohlahlobuwa e tswile lekoteng mme a sa bua ka Dikahare hohang, feela a ngotse moqoqo wa boiqapelo, mo abele 0 bakeng sa dikahare le tshebediso ya puo.

KAROLO YA A: DITHOTHOKISO

POTSO YA 1: 'BARADI BA EFA' – JM Nkutha

TATAISO HO BATSHWAI:

Motshwai a bale nehelano ya mohlahlobuwa e lokelang ho hlahiswa sebopehong sa moqoqo. Sena se bolela hore nehelano e lokela ho ralwa ka tsela ya hore ho be le selelekela, mmele o bopilweng ka diratswana le qetelo. Moqoqo o tlameha ho hlahiswa ka tsela e supang kgokahano le momahano ya dintlha, dipolelo le diratswana.
Motshwai a tadime makgetha ana a mabedi a latelang ha a tshwaya moqoqo ona: *Dikahare* le *Sebopeho le Tshebediso ya puo.*

Dikahare

- Dikahare di bontshe kutlwisiso ya potso; botebo ba tshekatsheko ya ditaba, kutlwahalo le nnetefatso (tiisetso) ya taba ka mabaka a itshetlehileng thothokisong.
- Dikahare di hlahiswe ka tsela e momahaneng, mme motshwai a tadime dintlha tse tla hlahiswa nehelanong ya mohlahlobuwa. Ela tlhoko hore dintlha tsa mohlahlobuwa di ke ke tsa behwa ka tatellano e hlahellang mona. Ho be le kgokahano le momahano ya dintlha le diratswana.

Sebopeho le Tshebediso ya Puo

- Nehelano e lokela ho hlahiswa sebopehong sa moqoqo, mme sena se bolela hore nehelano e lokela ho ralwa ka tsela ya hore ho be le selelekela, mmele o bopilweng ka diratswana le qetelo.
- Mohlahlobuwa a nehelane ka karabo ya hae e sebopehong sa diratswana tse momahaneng, mme ho be le kgokahano le momahano ya dipolelo le diratswana kamoo ho hlokehang.
- Puo, setaele le sehalo di sebediswe ka nepo temeng.

Karabo e ka lebellwang
Selelekela

Mohlahlobuwa a ka lelekela ka polelo kapa potso e tsosang thahasello le ho hlalosa tatolano. Moqoqo ona ke oo ho wona mongodi a sekasekang tshebediso ya tatolano ho hlakisa mookotaba wa thothokiso ena mme a hlakise ntlhakemo ya hae ebe o leka ho susumetsa mmadi hore a dumellane le yena.

Dikahare
Karabo e ka lebellwang

Moqoqong wa kgang, mongodi o sekaseka tshebediso ya tatolano ka dintlha tse tshehetsang sehlooho. O na le mohopolo o itseng kapa ntlhakemo e itseng, mme o hlahisa le ho ntshetsa pele lehlakore leo la hae; o tshehetsa le ho sireletsa ntlhakemo ya hae.

Seratswana ka seng se be le mohopolo wa sehlooho o hodisang ntlhakemo. A hokele ditaba tsa seratswana le tsa se se latelang ho tlisa momahano. Mohopolo wa sehlooho o hodiswe ka dintlha, mme o ntshetswe pele ka ho bontsha ka mehlala e tswang thothokisong ho totobatsa ntlhakemo ya hae. Moqoqo e se ke ya e ba lethathamo la

dibetsa/makgetha feela tse hlahang ka thothokisong. Dikahare tsa moqoqo di bontshe mehlala e totobatsang hore sethothokisi se sebedisitse tatolano ho hlakisa mookotaba wa thothokiso ena.

Mmele
Tatolano
Re elellwa hore basadi ba se ba etella pele le ho busa dibakeng tse ngata, e ka ba dipolotiking, dikgwebong le mesebetsing e fapafapaneng.

- Molathothokisong wa 3, ho sebedisitswe tatolano ka mantswe ana; 'tse ntle' le 'tse mpe' e le ho hlakisa hore tsohle di laolwa ke basadi bophelong di ka ba ntle kapa tsa ba mpe, ho a tshwana, ke bona ba di laolang.
- Molathothokisong wa 4, ho na le tatolano ka mantswe ana; 'kgotso' le 'ntwa' e le ho hlakisa hore basadi ba na le matla a ho bopa kgotso le ho baka dintwa lefatsheng.
- Molathothokisong wa 7, tatolano e iponahatsa ka mantswe 'bobe ba bona' le 'botle ba bona', sepheo e le ho totobatsa hore banna ba hopola basadi le tsohle tsa bona ho sa kgathallehe mekgwa ya bona.
- Molathothokisong wa 8, sethothokisi se sebeditse mantswe; 'le tjhaba' le 'le dikela' e le ho hlakisa hore banna ba hopola basadi ka dinako tsohle.

Phethelo
Phethelo ya hae e lokela ho tlamahanya kgang ya hae ka ho phethahala ka ho boeletsa ntlhakemo le kakaretso ya mabaka ao a fanang ka ona. A fane ka kgothalletso/tshisinyo/ kakanyo/tharollo. **[10]**

POTSO YA 2: 'KE TLA O ROMELLA DIPALESA' – KPD Maphalla

2.1 Molathothokiso wa 6/Tse melang dilomong tsa boritsatshwene.✓ (1)

2.2
- Ho ngotla palo ya mantswe molathothokisong.
- Ho kgina molathothokiso hore o be le morethetho.
- Ho toboketsa lerato leo a nang le lona ho moratuwa wa hae.✓✓

[Tshwaya e le nngwe feela.] (2)

2.3 Tatolano.✓ (1)

2.4
- Ke ho fetisetsa mohopolo wa mofuta wa dipalesa tse tla romellwa molathothokisong o hlahlamang.
- Ho potlakisa morethetho.✓✓

[Tshwaya e le nngwe feela.] (2)

2.5 Mohopolo o akaretswang moo ke wa hore sethothokisi/morati, o rata moratuwa wa hae ka lerato le leholo, le kgaphatsehang.✓ (1)

2.6 Lepata ke sekapuo se utlwahalang eka se a hanyetsana le ntho athe ke ha se hlile se e paka hore e hle e totobale. Molathothokisong ona sethothokisi se utlwahala eka ha se rate moratuwa wa sona ha se re 'ha ke o rate ke a qhetsoha' athe seo se se bolelang ke hore se hlile se mo rata haholo.✓✓ ✓ (3)
[10]

POTSO YA 3: 'IKELETSE' – KPD Maphalla

3.1 Molathothokiso wa 4/Le masupatsela a kgaba ka ho phophola.✓ (1)

3.2 Dira di iketsa motswalle wa hae.✓ (1)

3.3 Ke maikutlo a kgothalo a bakwang ke dikeletso tsa sethothokisi. Ke kgothatswa ke dikeletso tsa sethothokisi tsa hore ke nke nako ho imamela le ho itekola mme ke ikeletse ho etsa tse nepahetseng bophelong ba ka.✓✓
[Ho elwe tlhoko maikutlo a nepahetseng a bahlahlobuwa.] (2)

3.4 Ke lebotsi.✓ (1)

3.5 - Ke ho toboketsa mohopolo o fetiswang e leng wa hore o hle o fadimehe.
- Ho tlamahanya molathothokiso wa 9 le wa 10.✓✓
[Tshwaya e le nngwe feela.] (2)

3.6 Ho sebedisitswe mokgabisopuo wa **pheteletso** ka mantswe ana: 'maraba a tletse lefatshe' e le ho lemosa mmadi hore difi tse tjhehilweng lefatsheng, tse ka dihang motho di ngata haholo hoo motho a ka iphumanang a hloka moo a ka tshabelang teng. Ebang ho ne ho sa sebediswa mantswe; 'tlala lefatshe' ho ne ho tla ba bonolo ho a qoba. ✓✓✓ (3)
[10]

POTSO YA 4: 'KGOPOLO E A LLISA' – TM Lethota

4.1 Anastrofi.✓ (1)

4.2 Pheteletso.✓ (1)

4.3 Ke ho re bopela setshwantsho sa kamoo sethothokisi se ileng sa utlwa bohloko haholo kateng ka ho sebedisa setshwantsho sa pelo e qhitsang madi.✓✓ (2)

4.4 Sethothokisi se bolela hore ho ne ho thwe se tlohele sekolo mme se ilo thusetsa mosebetsing o neng o etswa mapolasing moo ke batswadi ba sona.✓✓ (2)

4.5 Molathothokiso wa 14 –'Ho thwe ke etse tsoho la monna'.✓ (1)

4.6 Molaetsa wa thothokiso ena ke hore bofutsana bo etsa motho a mamelle tsohle hore a iphedise. Leha borapolasi ba fane ka bodulo le mosebetsi, maemo ao ba phedisang basebetsi ka ona, ke a sa thabiseng, ba ba sotla eka batho bao ha ba ba sebeletse, ba nka tjhelete ya bona feela.✓✓✓ (3)
[10]

POTSO YA 5: BOROKO SJ Mamashela

5.1 Nako e fetile a ntse a re o sa robala nakwana e kgutshwanyane feela.✓ (1)

5.2 Lebaka e le bona boroko.✓
- Ho toboketsa ntlha ya hore boroko bo mo etsisitse dintho tse mo kgutliseditseng morao ka bophelo.
- Ho etsa hore mantswe ao a sale a duma ditsebeng tsa mmadi.✓✓

[Tshwaya mola wa lehlaso le sepheo se le seng.] (3)

5.3 E fokotsa bolelele ba molathothokiso/
E tlisa kgatello mohopolong wa hore dithaka tsa hao di ka o qhekanyetsa.✓✓ (2)

5.4 Sehalo sa thoriso/motlotlo/thoholetso.✓ (1)

5.5 Sehlohlolo ke mokgabisopuo moo sethothokisi se behang dintho ka tatellano ho tloha ho tse nyane ho ya ho tse kgolo, mona se ~~se~~ sebedisitswe ka mantswe ana: matsatsi, dibeke le dikgwedi. Sethothokisi se a sebedisitse ho hlakisa hore nako e ile ya nna ya tsamaya se ntse se sa sebetse, se duletse ho robala, se fetwa ke menyetla. Ha sethothokisi se ne se sa sebedisa sehlohlolo, ho toboketswa ha nako e ngata eo sethothokisi se lahlehetsweng ke ho ne ho sa tlo hlaka..✓✓✓ (3)

[10]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 30

MOQOQO WA KGANG

Mefuta ya Ditema	Ditema tsa Phetelo/o hlalosang	Ditema tsa Dinnete	Ngangisano/o sa nkeng lehlakore (Ditema tse susumetsang)
Sebopeho sa seratswana	**Mohato/Setepe** • Moralo wa mantlha o hatellang hodima ditsela tse itseng tsa ho etsa dintho le tsa phetelo tse itshetlehileng hodima tlhahlamano ya diketsahalo ho latela nako. • Polelo ya mohopolo wa sehlooho. • Dipolelo tsa tlatsetso ho bontsha tlhahlamano ya diketsahalo.	**Ketane** • Dipolelo tse hlahang di latelana di hokahantswe ke polelo e tlang pele. • Polelo ya mohopolo wa sehlooho • Dipolelo tsa tlatsetso	**Mokolokotwane** Mathathama a dingangisano/dinnete tse phaelletsweng ho tshehetsa ntlha e itseng. **Botsitso** Ho tshehetsa mahlakore ka bobedi ka dingangisano tse lekalekanang mabapi/kgahlanong le ntlhakgolo, e le ho fana ka tekatekano lehlakoreng ka leng. **Ngangisano:** Selelekela – ntlhakemo e hlake **Mmele:** Polelo ya mohopolo wa sehlooho. **Bopaki** – dipolelwana tse tshehetsang polelo e jereng mohopolo wa sehlooho. **Tlhaloso ya bopaki** – ho bontsha kamoo e tsamaellanang le polelo e jereng mohopolo wa sehlooho kateng. • Lehokela le tlisang momahano diratswaneng. • Dingangisano tse latelwang ke ditlhaloso **Phethelo:** • Dikgothaletso • Kgutsufatso/phethelo • Ntlhakemo e hlahelle **O sa nkeng lehlakore:** Selelekela – ntlhakemo e hlake **Mmele:** Polelo ya mohopolo wa sehlooho **Bopaki** – dipolelwana tse tshehetsang polelo e jereng mohopolo wa sehlooho. • Tlhaloso ya bopaki ho bontsha kamoo e tsamaellanang le polelo e jereng mohopolo wa sehlooho. • Lehokela le tlisang momahano diratswaneng. • Dintlha tse kgahlanong le sehlooho hammoho le mabaka. **Phethelo:** • Dikgothaletso • Kgutsufatso/phethelo • Ntlhakemo e hlahelle

KAROLO YA B LE C: RUBURIKI YA HO LEKANYETSA MOQOQO WA DINGOLWA: PADI LE TSHWANTSHISO – SESOTHO PUO YA LAPENG [MATSHWAO A 25]

Makgetha a ho lekanyetsa	**5. Phihlello e babatsehang**	**4. Phihlello e supang bokgoni**	**3. Phihlello e mahareng**	**2. Phihlello ya motheo feela**	**1. Phihlello e haellang**
DIKAHARE Kutlwisiso ya potso, botebo ba tshekatsheko ya taba (sehlooho), kutlwahalo le nnetefatso (tiisetso) ya dintlha ka mabaka ho tswa sengolweng. **MATSHWAO A 15**	12–15 -Karabelo e hlahisitswe ka tsela e babatsehang: 14–15 -Karabelo e hlahisitswe ka bokgabane: 12–13 -Sehlooho se manollotswe ka botebo -O hlahisitse dintlha tse fapaneng tse hlwahlwa tse tshehetswang ho tswa sengolweng -O bontsha kutlwisiso e babatsehang ya sengolwa.	9–11 -O bontsha kutlwisiso, mme o manollotse sehlooho ka bokgoni -O hlahisitse karabelo e batlang e anela -Tse ding tsa dintlha ke tse utlwahalang, empa ha se tsohle tse tiisitsweng kamoo ho lokelang -Bopaki ba kutlwisiso ya mofuta ona wa sengolwa bo a bonahala.	6–8 -Kutlwisiso ke e mahareng ya sehlooho; ha se dintlha tsohle tse utullotsweng ka botlalo -Tse ding tsa dintlha di tshehetsa sehlooho -Dintlha tse ding di tsheheditswe, empa bopaki ha bo kgodise ka nako tsohle -O bontsha kutlwisiso e ka mmoho ya mofuta ona wa sengolwa.	4–5 -Kutlwisiso ke e haellang ya sehlooho; boholo ba dintlha ha di a utullwa ka botlalo. -Ke dintlha tse fokolang feela tse tshehetsang sehlooho. -O hlahisitse dintlha tse seng kae tse tsamaelanang le sehlooho -O bontsha kutlwisiso e fokolang ya mofuta ona wa sengolwa	0–3 -O bontsha kutlwisiso e fokolang ya sehlooho -Boiteko bo fokolang ba ho araba potso -Dintlha ha se tse kgodisang -Mohlahlobuwa ha a utlwisise hantle mofuta ona wa sengolwa.
SEBOPEHO LE TSHEBEDISO YA PUO Sebopeho, tlhophiso ya mehopolo le nehelano e nang le neeletsano e momohaneng e lebisang tlhalohanyong ya sehlooho mmoho le puo, setaele le sehalo tse sebedisitsweng temeng. **MATSHWAO A 10**	**8–10** -Sebopeho se momahaneng -Selelekela le qetelo di a babatseha -Dintlha di utullotswe hantle le ho ntshetswa pele ka tsela e hlakileng -Tshebediso ya puo, sehalo le setaele ke tse sutsitseng, tse susumetsang le ho nepahala	**6–7** -Sebopeho ke se hlakileng, mme dintlha di hlahisitswe ka tsela e hlalohanyehang. -Selelekela le qetelo mmoho le diratswana tse ding di hlahisitswe ka tsela e momahaneng. -Dintlha di hlahisitswe ka tsela e hlalohanyehang. -Puo, sehalo le setaele boholo di nepahetse.	**4–5** -O hlahisitse bopaki bo itseng ba sebopeho -Tlhalohanyo le momahano di teng leha di kgera -Ho na le moo tshebediso ya puo e fosahetseng ha sehalo le setaele tsona di batla di loketse -Tlhahiso ya mehopolo e a haella, ha e hlalohanyehe, mme ha e na momahano -Popo ya diratswana e batla e nepahetse	**2–3** -Sebopeho se bonahala se radilwe ka tsela e fosahetseng -Mehopolo ha e hlahiswe ka tsela e hlalohanyehang -Diphoso tsa tshebediso ya puo di totobetse -Sehalo le setaele ha di a lokela mosebetsi -Popo ya diratswana e fosahetse.	**0–1** -Kgaello ya ho rala sebopeho ka tshwanelo e sitisa phallo ya mehopolo -Tshebediso ya puo le ya setaele tse fosahetseng di hlahisitse tema e fokolang haholo -Popo ya diratswana e fosahetse
MATSHWAO	**20–25**	**15–19**	**10–14**	**5–9**	**0–4**

Matshwao a ka sebediswang bakeng sa ho tshwaya:

Makgetha a tekanyetso	**Matshwao**	**Senotlolo**
Dikahare Sebopeho le Tshebediso ya Puo	15 10	Dik. = STP =
Matshwao ohle	**25**	

ELA TLHOKO: Ha karabo ya mohlahlobuwa e tswile lekoteng, motshwai a mo abele matshwao a dikahare le tshebediso ya puo ya kgato ya pele feela.

KAROLO YA B: PALE/SENGOLWA SA BOHOLOHOLO

POTSO YA 6: *BOTSANG LEBITLA* – KPD Maphalla

Selelekela
Mohlahlobuwa a ka lelekela ka polelo kapa potso e tsosang thahasello. Moqoqong ona ke moo mongodi a sekasekang dikahare tsa wona mme a bontsha ntlhakemo ya hae mabapi le hore Thebe o fumantshitswe kotlo e mo lokelang kapa tjhe ebe o leka ho susumetsa mmadi hore a dumellane le yena.

Karabo e ka lebellwang
Moqoqong wa kgang, mongodi a ka dumellana kapa a hanana le mohopolo ka dintlha tse tshehetsang sehlooho. O na le mohopolo o itseng kapa ntlhakemo e itseng, mme o hlahisa le ho ntshetsa pele lehlakore leo la hae; o tshehetsa le ho sireletsa ntlhakemo ya hae.

Seratswana ka seng se be le mohopolo wa sehlooho o hodisang ntlhakemo. A hokele ditaba tsa seratswana le tsa se se latelang ho tlisa momahano. Mehopolo ya sehlooho e hodiswe ka dintlha, mme e tiiswe ka mehlala e tswang bukeng ho totobatsa ntlhakemo ya hae le lehlakore le le leng. Moqoqo e se ke ya e ba lethathamo la diketsahalo feela tse hlahang ka bukeng. Dikahare tsa moqoqo di bontshe kamano ya diketsahalo tse totobatsang hore Tsietsi o fumane kotlo e loketseng diketso tsa hae tse mpe kapa tjhe.

Phethelo
Phethelo ya hae e lokela ho tlamahanya kgang ya hae ka ho phethahala ka ho boeletsa ntlhakemo le kakaretso ya mabaka ao a fanang ka ona. A fane ka kgothalletso/ tshisinyo/ kakanyo/ tharollo.

[Motshwai a badisise nehelano ya mohlahlobuwa, mme a mo abele matshwao ho ya kamoo a ikamahantseng le sehlooho kateng.] **[25]**

POTSO YA 7: *BOTSANG LEBITLA* – KPD Maphalla

7.1 Lefa le kotjane ya ntatae.✓ (1)

7.2 Sephooko se ye se bule mahlo athe ka nako e nngwe ha se bone. Le Tsietsi ha a batle ho ipona a jewa ding tsabo a ntse a butse mahlo empa a sa bone ha a qhekanyetswa.✓✓ (2)

7.3 Mmamasolomane o ne a na le boitshwaro bo bobe. O ne a nyetswe ke Kotsi, empa a kena dikamanong tsa lerato le moruti Ditabe a ba a ima ngwana wa moruti mme a rehwa lebitso la Ditaba.✓✓
[Maikutlo a bahlahlobuwa a nepahetseng a ananelwe.] (2)

7.4 Nako e kgolo le e nyane ha Tsietsi a batla ho tseba ka balelapa la habo, o ne a sa fumane karabo e phethahetseng, ho thwe a botse lebitla ha a batla karabo.✓✓ (2)

7.5 Mothusi ke mophetwa ya tshehetsang Molwantshi kapa Molwantshuwa ho phethahatsa merero ya hae paleng. Tsipane o ile a phemisa Tsietsi ho thungwa ke mapolesa nakong eo ba leng mabenkeleng/O mo thusa ka ho sala le lepolesa leo ba neng ba le tshwere ka sheshe/O mo thusitse nakong eo ba neng ba ilo tsoma Mohanuwa le Kgephoha Qamaka moo ba neng ba ipatile teng.✓✓ (2)

7.6 Ditlamorao tse bosula. Tsietsi o ile a mo hlala mme a iphumanela kgarebe e nngwe, yaba Mohanuwa o ba le kgalefo a batla ho bolaya Tsietsi. ✓✓ (2)

7.7 Tsietsi o ile a kgutla ho tla kopa le ho lwanela mafa a hae mme ba qwaketsana le Kotsi hoo a ileng a qetella a thuntse Kotsi seropeng. Sena se ile sa roteletsa kgohlano kaha Tsietsi o ile a tlameha ho phela a baleha mapolesa kamehla.✓✓ (2)

7.8 Ho ne ho sa nepahala. Lebitso la Kgauho e ne e le leo batswadi ba hae ba neng ba mo ngodisitse ka lona ha a hlaha mme lena la Tsietsi le bile le ditlamorao tse bohloko kaha le mo tliseditse bomadimabe le mathata bophelong.✓✓ (2)

7.9 'Ke ha ba ntse ba le moo Makgulwaneng ba ileng ba batla ho roba monakedi'.✓ (1)

7.10
- Ke ho re lemosa hore batho bao le sa amaneng ka madi eleng baditjhaba, ba ka o thusa le ho o fa lerato ho feta bao e leng baleloko la hao.
- Mongodi o ba sebedisitse ka sepheo sa ho rarahanya kgohlano. ✓✓ (2)

[Tshwaya e le nngwe feela.].

7.11
- O diha kahlolo ho Kotsi ka bobe boo a bo entseng ho Tsietsi ka hore a shwe lefu le sehloho la ho phetholwa ke koloi yaba ha a sa natefelwa ke mafa a Tsietsi.
- O diha kahlolo ho Tsekiso le Dibakiso, ba neng ba hlorisa Tsietsi kgolong ya bona yaba ba fetoha matlakala bophelong ba bona.
- O diha kahlolo ho Mohanuwa le lemulwana la hae ka ho ba nehela matsohong a Tsietsi hore a ba bolaye ka bonngwe ka bonngwe.
- O diha kahlola ho Tsietsi ka ho mo isa tjhankaneng ho lefeletsa tse mpe tseo a di entseng setjhabeng.✓✓ (2)

[Tshwaya e le nngwe feela.]

7.12 Molaetsa wa pale ena ke hore tsabo moshemane ha di jowe hobane o tla kgutla ka hosane a tlo di batla jwalo ka ha Tsietsi a ile a kgutlela ha malome wa hae a batla mafa a hae.✓✓ (2)

[Dikarabo tse ding tsa bahlahlobuwa tse nepahetseng di ananelwe.]

7.13 Tjhe ha se toka. Kotsi o ne a tshwanetse ho hodisa Tsietsi hantle kaha ke ngwana kgaitsedi ya hae, ebile Tsietsi e ne e se morwalo ho yena hobane o ne a sietswe mafa ke batswadi ba hae ao Kotsi a neng a lokela ho a sebedisa ho mo hodisa hantle.✓✓✓ (3)

[Maikutlo a bahlahlobuwa a nepahetseng a ananelwe.] **[25]**

POTSO YA 8: *DIEPOLLO* – T Seema

Selelekela
Mohlahlobuwa a ka lelekela ka polelo kapa potso e tsosang thahasello. Moqoqong ona ke moo mongodi a sekasekang dikahare tsa wona mme a bontsha ntlhakemo ya hae mabapi le hore Thebe o fumantshitswe kotlo e mo lokelang kapa tjhe ebe o leka ho susumetsa mmadi hore a dumellane le yena.

Karabo e ka lebellwang
Moqoqong wa kgang, mongodi a ka dumellana kapa a hanana le mohopolo ka dintlha tse tshehetsang sehlooho. O na le mohopolo o itseng kapa ntlhakemo e itseng, mme o hlahisa le ho ntshetsa pele lehlakore leo la hae; o tshehetsa le ho sireletsa ntlhakemo ya hae.

Seratswana ka seng se be le mohopolo wa sehlooho o hodisang ntlhakemo. A hokele ditaba tsa seratswana le tsa se se latelang ho tlisa momahano. Mehopolo ya sehlooho e hodiswe ka dintlha, mme e tiiswe ka mehlala e tswang bukeng ho totobatsa ntlhakemo ya hae le lehlakore le le leng. Moqoqo e se ke ya e ba lethathamo la diketsahalo feela tse hlahang ka bukeng. Dikahare tsa moqoqo di bontshe kamano ya diketsahalo tse totobatsang hore Theko o fumane kotlo e loketseng bakeng sa ketso ya hae e mpe ya ho arohanya lesea le mme wa lona.

Phethelo
Phethelo ya hae e lokela ho tlamahanya kgang ya hae ka ho phethahala ka ho boeletsa ntlhakemo le kakaretso ya mabaka ao a fanang ka ona. A fane ka kgothalletso/tshisinyo/kakanyo/tharollo.

[Motshwai a badisise nehelano ya mohlahlobuwa, mme a mo abele matshwao ho ya kamoo a ikamahantseng le sehlooho kateng.] **[25]**

POTSO YA 9: *DIEPOLLO* – T Seema

9.1 A re bolella hore ke motho ya se nang nnete/ya leshano.✓ (2)

9.2 'Motho a nkarabela a imakaditse, sa beng ba dikolobe eo' (1)

9.3 Mothusi ke mophetwa ya tshehetsang Molwantshi kapa Molwantshuwa ho phethahatsa merero ya hae paleng. Nkgono Motsokapere o ile a fa Diepollo leqhetswana la koranta ya kgale le neng le fupere ditaba tse amang tsa tlhaho ya hae/O ile a mo fa ditshwantsho tse pedi tse bontshang letshwao la hae la tlhaho/O ile a mo lefella ho ntate Masuelle ha a ne a le leetong la ho batlana le batswadi ba hae.✓✓ (2)

9.4 Dikenkeng e ne e le nta ya selomela kobong. O ile a thusa Diepollo ka ho fetola lenane la bakudi athe o nka ditaba tseo tsa Diepollo kaofela o di isa sepoleseng.✓✓ (2)

9.5 Ditlamorao tse bosula. Ditlamorao tsa hore Diepollo a fumane hore ha se batswadi ba hae ba nnete mme a etse qeto ya ho baleha lapeng, a fetohe moleleri e le ha a batlana le batswadi ba hae ba sebele. ✓✓ (2)

9.6 Le ne le bakwa ke hore o ne a siile Nkgono Motsokapere moreneng, a makala le ho tshoha ha a se a mmona a le lapeng mme sena se etsa hore a mmelaele bakeng sa boloi.✓✓ (2)

9.7 A bakile hore Diepollo a tshohe mme a nke qeto ya ho baleha ha Nkgono Motsokapere a e so fumane le thuso ka ho fumana batswadi ba hae.✓✓ (2)

9.8 E ho nepahetse. Lebaka e le hore mme wa Diepollo o ile a tshediseha ka mora hore kgaitsedi ya hae Theko a mo qobelle ho siya moradi wa hae wa letsibolo, ha a ne a tswa setswetse hobane a re ntate wa Diepollo ha a a qeta ho ntsha dikgomo tsa bohadi.✓✓ (2)

9.9 'Pele bosiu bona ba kajeno bo wela fatshe …'✓ (1)

9.10 Karaburetso ya motsamao wa mmele. Tsela eo a ileng a tshoha ka yona e ile ya etsa hore mmele o tsitsipane, a ikutlwe a tsamawa ke ntho e batang haholo mmele ohle. ✓✓ (2)

9.11 Diepollo o ile a fosetsa setjhaba ka ho fetola lenane la bakudi e le ho beha lebitso la Mmamolete ka hodimo. Kahoo, o ile a fumantshwa kotlo ya ho ya tjhankaneng.✓✓ (2)

9.12 Molaetsa ke hore le ha maemo a ka ba jwang le jwang, ngwana ha a ya lokela ho arohanngwa le batswadi ba hae hobane seo se tla mo hlokisa botsitso bophelong.✓✓ (2)

9.13 Ha se toka. Malome Theko o ne a lokela ho sireletsa ngwana wa kgaitsedi ya hae ka dinako tsohle, empa ke yena ya batlang ho mo nyadisa ho monnamoholo ya tsofetseng haholo e le ha a batla dikgomo tseo a reng ntate wa Diepollo ha a ka a di ntsha ha a nyala kgaitsedi ya hae.✓✓✓

[Maikutlo a bahlahlobuwa a nepahetseng a ananelwe.] (3)
[25]

POTSO YA 10: *MME* – NP Maake

Selelekela
Mohlahlobuwa a ka lelekela ka polelo kapa potso e tsosang thahasello. Moqoqong ona ke moo mongodi a sekasekang dikahare tsa wona mme a bontsha ntlhakemo ya hae mabapi le hore Thebe o fumantshitswe kotlo e mo lokelang kapa tjhe ebe o leka ho susumetsa mmadi hore a dumellane le yena.

Karabo e ka lebellwang
Moqoqong wa kgang, mongodi a ka dumellana kapa a hanana le mohopolo ka dintlha tse tshehetsang sehlooho. O na le mohopolo o itseng kapa ntlhakemo e itseng, mme o hlahisa le ho ntshetsa pele lehlakore leo la hae; o tshehetsa le ho sireletsa ntlhakemo ya hae.

Seratswana ka seng se be le mohopolo wa sehlooho o hodisang ntlhakemo. A hokele ditaba tsa seratswana le tsa se se latelang ho tlisa momahano. Mehopolo ya sehlooho e hodiswe ka dintlha, mme e tiiswe ka mehlala e tswang bukeng ho totobatsa ntlhakemo ya hae le lehlakore le le leng. Moqoqo e se ke ya e ba lethathamo la diketsahalo feela tse hlahang ka bukeng. Dikahare tsa moqoqo di bontshe kamano ya diketsahalo tse totobatsang hore Thollo o fumane kotlo e loketseng ketso ya hae e mpe ya ho siya mosadi wa hae Matatiele mme a nyale emong ha a fihla sekgoweng kapa tjhe.

Phethelo
Phethelo ya hae e lokela ho tlamahanya kgang ya hae ka ho phethahala ka ho boeletsa ntlhakemo le kakaretso ya mabaka ao a fanang ka ona. A fane ka kgothalletso/tshisinyo/kakanyo/tharollo.

[Motshwai a badisise nehelano ya mohlahlobuwa, mme a mo abele matshwao ho ya kamoo a ikamahantseng le sehlooho kateng.] **[25]**

POTSO YA 11: *MME* – NP Maake

11.1 Lepata.✓ (1)

11.2 Tharahano/Kgolong ya kgohlano.✓ (1)

11.3
- Mpuse ke motswalle wa sebele. O ne a tshehetsa Dikeledi ka dinako tsohle, le nakong eo boThabisile ba neng ba mo soma ha a ne a phoquwe ke Tsekiso.
- Mpuse ke moeletsi ya hlokang boikaketsi. Dikeletso tseo a neng a di fa Dikeledi nakong eo a neng a ferekantswe ke taba ya lenyalo, e ne e le tse tswang pelong e tletseng nnete.✓✓

[Tshwaya e le nngwe feela.] (2)

11.4 Le ne le bakwa ke hore o dumetse ho nyalwa ke motho ya sa mo tsebeng, a bile a le moholo ho yena.✓✓ (2)

11.5 Mothusi ke mophetwa ya tshehetsang Molwantshi kapa Molwantshuwa ho phethahatsa merero ya hae paleng. Rakgadi o hodisitse Dikeledi a ba a mo hlokomela jwalo ka ngwana wa hae ho tloha bonyaneng ho fihlela a be a nyalwa/Ka nako eo Dikeledi a neng a ntse a ferekantswe ke taba ya lenyalo, le ha Rakgadi a ne a se a amohetse dikgomo tsa mahadi, o ile a nna a fa Dikeledi monyetla wa hore a ka itokolla ebang a se a sa batle ho nyalwa/Rakgadi o ile a hlophisetsa Dikeledi lenyalo le letle ka mora hoba a nke qeto ya ho nyalwa.✓✓ (2)

11.6 Ditlamorao tse monate. Dikeledi o bile lehlohonolo hobane o ile a iphumanela lenyalo leo a ileng a qetella a phela ha monate ho lona. ✓✓ (2)

11.7 Ke ho roteletsa kgohlano pakeng tsa Dikeledi le Tsekiso kaha Tsekiso o ile a halefa haholo ha a utlwa hore Dikeledi o nahana hore ke yena ya mo nyalang ✓✓ (2)

11.8 Mongodi o re tsebisa ditaba tse sa hlaheng ka hare ho pale, sepheo e le hore senolela re le babadi ho re Mmateboho o fihlile jwang ka hare ho lenyalo la hae ka sepheo-pheo sa ho hodisa molapoloto wa pale.✓✓ (2)

11.9
- Ho ne ho nepahetse. Lebaka e le ho mo lebohisa ha e le mona a ile a iphumanela lenyalo le mofuthu ka mora ho phoqwa ke mohlankana wa hae, Tsekiso.
- Ho leboha ha e le mona lenyalo la hae le sa ka la eba la bofutsana jwalo ka torong ela ya hae ya ledimo.✓✓

[Tshwaya e le nngwe feela.] (2)

11.10 '… ke kena ditaba tsa lona ka sehlotho.' ✓ (1)

11.11 Seratswana sa boraro le sa bone. ✓ (1)

11.12 Diseko o ne a sa rate batho, a sa thabele le ha bana ba bapalla pela hahae. O ile a fumana kahlolo ya ho tjhellwa ke ntlo mme a thuswa ke bona batho bao a neng a sa ba rate.✓✓ (2)

11.13 Molaetsa wa hore pinyane ha e senye motse hobane Mme ha a fumana hore monna wa hae o se a nyetse, ha ka a ntsha nnete mme hoo ha boloka kgotso lapeng la Mmateboho.✓✓ (2)

11.14 E ke toka. Ka lebaka la ho elellwa botho ba Mmateboho, o ne a sa batle ho duka le ho senya kgotso eo a e fumaneng e rena lapeng la hae kaha sena se ne se tla utlwisa Mmateboho bohloko.

KAPA

Tjhe ha se toka. Mmateboho o ne a rata ebile a tshepa Mme ka hohlehohle, empa yena a mo hlokela nnete, a mo patela hore Thollo ke monna wa hae. Toka e ne e le hore a mo tsebise e le hore Mmateboho a tle a inkele qeto ka bophelo ba hae.✓✓✓

[Maikutlo a bahlahlobuwa a nepahetseng a ananelwe.] (3)

[25]

POTSO YA 12: *TUTUDU HA E PATWE* – M Mahanke

Selelekela
Mohlahlobuwa a ka lelekela ka polelo kapa potso e tsosang thahasello. Moqoqong ona ke moo mongodi a sekasekang dikahare tsa wona mme a bontsha ntlhakemo ya hae mabapi le hore Thebe o fumantshitswe kotlo e mo lokelang kapa tjhe ebe o leka ho susumetsa mmadi hore a dumellane le yena.

Karabo e ka lebellwang
Moqoqong wa kgang, mongodi a ka dumellana kapa a hanana le mohopolo ka dintlha tse tshehetsang sehlooho. O na le mohopolo o itseng kapa ntlhakemo e itseng, mme o hlahisa le ho ntshetsa pele lehlakore leo la hae; o tshehetsa le ho sireletsa ntlhakemo ya hae.

Seratswana ka seng se be le mohopolo wa sehlooho o hodisang ntlhakemo. A hokele ditaba tsa seratswana le tsa se se latelang ho tlisa momahano. Mehopolo ya sehlooho e hodiswe ka dintlha, mme e tiiswe ka mehlala e tswang bukeng. Moqoqo e se ke ya e ba lethathamo la diketsahalo feela tse hlahang ka bukeng. Dikahare tsa moqoqo di bontshe kamano ya diketsahalo tse totobatsang hore Thebe o fumane kotlo e loketseng diketso tsa hae tse mpe kapa tjhe.

Phethelo
Phethelo ya hae e lokela ho tlamahanya kgang ya hae ka ho phethahala ka ho boeletsa ntlhakemo le kakaretso ya mabaka ao a fanang ka ona. A fane ka kgothalletso/tshisinyo/kakanyo/tharollo.

[Motshwai a badisise nehelano ya mohlahlobuwa, mme a mo abele matshwao ho ya kamoo a ikamahantseng le sehlooho kateng.] **[25]**

POTSO YA 13: *TUTUDU HA E PATWE* – M Mahanke

13.1 E re bolella hore bobedi ke baetapele ba lekgotla la tsamaiso ya baithuti sekolong sa Sedibeng ba kgethilweng ke baithuti ba bang.✓ (1)

13.2
- Ke ho re lemosa hore bana ba dulang ba le bang e ba mahlatsipa a ho sebediswa hampe ke batho ba tshwanang le boThebe ho phethahatsa merero ya bona e sa lokang kaha ha ba tshireletsong ya batswadi ba bona.
- Mongodi o ba sebedisitse ka sepheo sa ho rarahanya kgohlano.✓✓

[Tshwaya e le nngwe feela. Dikarabo tse ding tsa bahlahlobuwa tse bontshang tshebediso e mpe ya baithuti ke matitjhere e ananelwe] (2)

13.3 Dikgapane ke mophetwa ya se nang botsitso. O fihlile sekolong sa Sedibeng e le titjhere e mafolofolo empa ha a kopana le diphephetso a nyahama yaba o se a lesa ho etsa mosebetsi oo o motle./O ile a fetohela tumellano ya hae le Thebe ya ho sebedisana mmoho morerong wa ho diha Tutudu.✓✓

[Ntlha efe le efe ya semelo e tsheheditsweng ka nepo e ananelwe.] (2)

13.4 Le bidietsa hore nakong eo a etetseng hahabo, Tutudu o tla sala a hlahelwa ke tse bohloko mme bophelo ba hae bo be kotsing.✓✓ (2)

13.5 Monamodi ke mophetwa eo e reng ha ho na le qhwebeshano/phephetso pakeng tsa mahlakore a mabedi a fapaneng e be yena o thusa ho fana ka tharollo hore bothata bo fele. Ha setjhaba se tseka hore batshwaruwa ba lokollwe tjhankaneng, mme se batla ho hlasela Thebe, Seipobi o ile a namola ka hore a fane ka tjhelete ya ho lokolla batshwaruwa bao kaha ba ne ba hloleha ho itokolla tjhankaneng.✓✓ (2)

13.6 Ditlamorao tse bosula. Ha e ne e se ka dikgothalletso tsa Mmantefeleng, Ntefeleng a ka be a sa wela lerabeng la Thebe mme a iphumana a hobosehile ka ho fumanwa a tsotse ha Tutudu.✓✓ (2)

13.7 E ile ya fa Thebe monyetla wa ho loha leqheka la hore a hlohleletse Ntefeleng moya wa hore a itseke leratong la hae la Tutudu, yaba ke moo ba etsang senotlolo sa ho kena ha Tutudu mme Ntefeleng a fumanwa moo a se na le kgwele thekeng.✓✓ (2)

13.8 Ho ne ho sa nepahala. Basotho ba re bitso lebe ke seromo; ke ka hoo Selosenqakile a ileng a qaka batho motseng wa Thabure.

KAPA

Ho ne ho nepahetse. Mongodi o ne a batla ho mo hlahisa e le qaka ho baphetwa ba bang bakeng sa ho hlahisa kgohlano. ✓✓

[Maikutlo a bahlahlobuwa a dikarabo tse ding tse nepahetseng a shejwe.] (2)

13.9 Hore baahi ba Thabure ba halefile. /
Ba na le lehloyo la melata.✓ (1)

13.10
- Thebe o ne a rekela setjhaba jwala hore se mo tshehetse morerong wa ho diha Tutudu, o ile a iphumana a kene dikolotong.
- Thebe o ile a sebedisa setjhaba ho leka ho diha Tutudu ka lebaka la mona. Kahlolo eo a ileng a e fumana ke ya hore setjhaba se tsebe nnete mme se mo furalle.
- Thebe o ile a tlameha hore a kope tshwarelo ho Tutudu ka pele ho matitjhere le ha semelo sa hae se sa mo dumelle. ✓✓

[Tshwaya e le nngwe feela.] (2)

13.11 Bana ba se ba na le ditokelo mme batswadi le bana ha ba sa hlompha matitjhere jwalo ka mehleng ya pele.✓✓ (2)

13.12
- Ho tsitlallela ho etsa botle ka dinako tsohle ho etsa hore o kgole ditholwana tse molemo bophelong.
- Ho ba le mona le ho rerela batho ba bang bobe ha ho a nepahala.
- Nnete le diketso tse ntle ha di ke be di kwahelwe ke mashano le diketselletso.✓✓

[Tshwaya e le nngwe feela.] (2)

13.13 E ke toka. Mongodi o re ruta hore le ha batho ba ka o etsa hampe, o se ke wa kgutlisetsa bobe ka bobe. Tutudu o latela kano eo a ileng a e etsa ya hore ha a ka fumana mosebetsi, o tla o etsa ka toka. Ke kahoo Tutudu a ileng a bona e le toka ho ba lokolla tjhankaneng leha ba ile le ba mo etsa hampe.✓✓✓

[Maikutlo a bahlahlobuwa a nepahetseng a ananelwe.] (3)
[25]

SENGOLWA SA BOHOLOHOLO

POTSO YA 14: *KE QATI E A LOMISANWA* – SJ Mamashela

Selelekela
Mohlahlobuwa a ka lelekela ka ho hlalosa puo e reng, 'bothata bo bong le bo bong bo lokela ho ba le tharollo' hammoho le maele a reng 'matsoho a a hlatswana,' a ipapisitse le diketsahalo tsa tshomo ya 'Bahlankana ba bararo le morwetsana' Moqoqo ona ke oo ho ona mongodi a sekasekang dikahare tsa wona mme a bontshe ntlhakemo ya hae ebe o leka ho susumetsa mmadi hore a dumellane le yena.

Karabo e ka lebellwang
Moqoqong wa kgang, mongodi a ka dumellana kapa a hanane le mohopolo ka dintlha tse tshehetsang sehlooho. O na le mohopolo o itseng kapa ntlhakemo e itseng, mme o hlahisa le ho ntshetsa pele lehlakore leo la hae; o tshehetsa le ho sireletsa ntlhakemo ya hae.

Seratswana ka seng se be le mohopolo wa sehlooho o hodisang ntlhakemo, e se ke ya e ba lethathamo la diketsahalo feela tse hlahang ka bukeng. A ntshetse pele moqoqo ka ho bontsha ka mehlala e tswang bukeng ho totobatsa ntlhakemo ya hae. A bontshe kamano ya diketsahalo tse totobatsang kamoo bothata bo bong le bo bong bo lokelang ho ba le tharollo kateng, esita le hore matsoho a a hlatswana kapa tjhe.

Phethelo
Phethelo ya hae e lokela ho tlamahanya kgang ya hae ka ho phethahala. Phethelo ya hae e lokela ho tlamahanya kgang ya hae ka ho phethahala ka ho boeletsa ntlhakemo le kakaretso ya mabaka ao a fanang ka ona. A fane ka kgothalletso/tshisinyo/kakanyo/tharollo.

[Motshwai a badisise nehelano ya mohlahlobuwa, mme a mo abele matshwao ho ya kamoo a ikamahantseng le sehlooho kateng.] **[25]**

POTSO YA 15: DIPOTSO TSE KGUTSHWANE

KE QATI E A LOMISANWA – SJ Mamashela

15.1 Ngwana Mmamokhachane, Thesele/Molathoko wa 1.✓ (1)

15.2 Hlabisi ya Bakoena.
Moshoashoaila.
Khoabane ya maphule.✓
[Tshwaya e le nngwe feela.] (1)

15.3 'Pharu e telele-telele' e hlalosa seemo sa morena Moshoeshoe, athe e boela e hlalosa hore yena morena Moshoeshoe e ne e le kgoro eo dikgomo tse hapilweng le batho ba di qhobang ba neng ba tshela ka yona.✓✓ (2)

15.4 E sebediseditswe ho hokahanya ditaba tsa leloko la morena Moshoeshoe molathokong wa 1 le seabo sa hae molathokong wa 2 le e latelang.✓✓ (2)

15.5 Nketu le Ramakoane e ne e le balaodi ba matla ba bile ba tshepetsweng ho hlasela dira tse kotsi ka ho fetisisa.✓✓ (2)

15.6 Morena Moshoeshoe o ne a le matla ntweng hoo a neng a reneketswa ka hore o beola ditedu tsa banna ka lehare a di re shoa-shoa hoo a ileng a qetella a rehilwe lebitso la Moshoashoaila.✓✓ (2)

15.7 Ka ho rokela nkgonwae dieta tsa matlalo a dikgomo tseo a neng a di hapile ho ba direng.✓ (1)

15.8 E sa le nyane ebile e sa fokola.✓ (1)

15.9 E, Morena Moshoeshoe e ne e bile mohlabani wa sebele ya ileng a aha setjhaba sa Basotho ka ho bokella mahlatsipa le baphaphathehi ba neng ba baleha lerumo la Tjhaka/Ke mothehi wa setjhaba sa Basotho, se ileng sa tuma le ho hola nakong ya hae (morena Moshoeshoe)✓✓
[Maikutlo a bahlahlobuwa a nepahetseng a ananelwe.] (2)

15.10 Mmutlanyana✓ le Taumoholo ✓ (2)

15.11 Tshwene o bonahetse a le bohlale ha re mo bapisa le diphoofolo tse ding hobane yena o ile a elellwa hore Taumoholo o itjhwesitse yaba o a pholoha hammoho le tshwenyane,✓ athe diphoofolo tse ding ha di a ka tsa elellwa taba eo, di ile tsa thabela ha ho thwe Taumoholo o shwele mme Taumoholo o ile a tsoha a di bolaya.✓ (2)

15.12
- Ha ho kgolwehe hore Mmutlanyana a ka ba le matla a ho rokella mohatla wa Taumoholo eo a sa utlwe letho kapa hona ho elellwa.
- Ha ho kgolwehe hore Mmutlanyana a ka phikolosa lemati le kwetseng lesaka le kwalletseng diphoofolo tse kgolwanyane ho mo feta.
- Ha ho kgolwehe hore Mmutlanyana a ka ja nama kaha ke phoofolo e jang ditlamatlama le meroho feela.
- Ha ho kgolwehe hore Mmutlanyana a ka fekisa Taumoholo kaha Taumoholo o tsejwa a le matla ho feta diphoofolo tsohle.✓✓

[Tshwaya e le nngwe feela.] (2)

15.13
- A kgohlela ka tsela ya hore Mmutlanyana le Tshwene ba be le bohlale boo diphoofolo tse nang le setumo, di bile di tshajwa, di senang bona ka hara tshomo ena.
- A kgohlela ka tsela ya hore Mmutlanyana o ile a hlola Taumoholo le diphoofolo tse ding ka baka la bohlale e seng ka dikgoka.✓✓

[Tshwaya e le nngwe feela.] (2)

15.14 Phetapheto ke lewa le hlahiswang ka ho phetaphetwa ha lentswe kapa polelo tshomong. Tshomong ya Mmutlanyana le Taumoholo ho sebedisitswe phetapheto eo e leng lewa la ho toboketsa ho tlala ha lesaka le ho fana ka setshwantsho sa boiyane ba diphoofolo tse neng di le teng.✓✓✓ (3)
[25]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 25

KAROLO YA C: TSHWANTSHISO/TERAMA

POTSO YA 16: *SEYALEMOYA* – RH Moeketsi

Selelekela
Mohlahlobuwa a ka lelekela ka polelo kapa potso e tsosang thahasello le ho hlalosa hore balekane ka bobedi ba na le seabo ho qhaleheng ha lenyalo la bona. Moqoqong ona mongodi o sekaseka dikahare tsa wona mme o bontsha ntlhakemo ya hae ebe o leka ho susumetsa mmadi hore a dumellane le yena.

Karabo e ka lebellwang
Moqoqong wa kgang, mongodi a ka dumellana kapa a hanane le mohopolo ka dintlha tse tshehetsang sehlooho. O na le mohopolo o itseng kapa ntlhakemo e itseng, mme o hlahisa le ho ntshetsa pele lehlakore leo la hae; o tshehetsa le ho sireletsa ntlhakemo ya hae.

Seratswana ka seng se be le mohopolo wa sehlooho o hodisang ntlhakemo, e se ke ya e ba lethathamo la diketsahalo feela tse hlahang ka bukeng. A ntshetse pele moqoqo ka ho bontsha ka mehlala e tswang bukeng ho totobatsa ntlhakemo ya hae. A bontshe kamano ya diketsahalo tse totobatsang ha balekane ba na le seabo boitshwarong bo bobe ba bana ba bona.

Phethelo
Phethelo ya hae e lokela ho tlamahanya kgang ya hae ka ho phethahala ka ho boeletsa ntlhakemo le kakaretso ya mabaka ao a fanang ka ona. A fane ka kgothalletso/tshisinyo/kakanyo/tharollo.

[Motshwai a badisise nehelano ya mohlahlobuwa, mme a mo abele matshwao ho ya kamoo a ikamahantseng le sehlooho kateng.] **[25]**

POTSO YA 17: *SEYALEMOYA* – RH Moeketsi

'O MO FELEHEDITSE' – SM Mangadi

17.1 '… ho sa ntjeseng ditheohelang'.✓ (1)

17.2 Tshebediso ya lentswe 'hle'.✓ (2)

17.3 Ke maemo ao ho ona Mmalerato a dulang a ngongorehile ka taba ya hore ka dinako tsohle ha a ithwetse, o beleha bana ba hlahang ba hlokahetse.✓✓ (2)

17.4 Paseka ke sebapadi se nang le tumelo e tletseng ho Modimo mme o tshepa hore Modimo o tla ba sitsa ka lekgabunyane le phelang.✓✓ (2)

17.5 Mosidi o thusitse ka ho potlakisetsa Mmalerato sepetlele nakong eo a seng a le mahlabeng a ho beleha.✓✓ (2)

17.6 Ke tlhekelong. Mona ke qalehong ya tshwantshiso mme re tsebiswa dibapadi le kamano ya tsona, re tsebiswa le sesosa sa kgohlano.✓✓ (2)

17.7 Ke a maikutlo a qenehelo/kgauhelo/kutlwelobohloko. ✓O lahlehetswe ke bana makgetlo ohle ao a ithwetseng ka ona empa mohla a belehang masea a phelang, o a hlokahala mme ha a fumane monyetla wa ho thaba jwalo ka motswadi.✓ (2)

17.8 Ke mantswe a hae a reng, 'Mhn! Nna ha ke tsebe haesale ke sebetsa ke qala ho teana le ntho e tjena …'✓ (1)

17.9 Di re tsebisa ketso tsa dibapadi. Mona re bona Paseka a eme a le moo e leng sesupo sa hore o tsielehile, ha a na mang wee ya ka mo tshehetsang ntle le Mmalerato.✓✓ (2)

17.10 - Ha a kgodisehe hore a ka pepa ngwana ya ka phelang.
- O dula a ngongorehile ka dinako tsohle ha a qala a ima.✓✓ (2)

17.11 Ke sebapadi se fokolang tumelong/se nyahamang kapele. Le ha Paseka a leka ho mo kgothatsa, ha a kgothale, o dula a ngongorehile ke taba ya ho lahlehelwa ke bana.✓✓ (2)

17.12 Ka sepheo sa ho re lemosa hore batho ba bang ba beha tumeloya bona pele ho feta ntho tsohle.
Ho re lemosa hore o seke wa beha tshepo ya hao mothong e mong.✓✓ (2)

17.13 Ho amohelehile. Ho latela maemo a matle a phedisano, ho nepahetse hore ntate wa lesea a be teng ha le belehuwa mme a tshehetse molekane wa hae e le sesupo sa lerato le tebileng.

KAPA

Ha ho a amoheleha. Ho latela mekgwa le meetlo ya Basotho motho wa ntate ha a lokela ho kena ka lehlakeng/motswetseng bakeng sa nako e itseng, mme sena se etswa ka sepheo sa ho sireletsa lesea.✓✓✓

[Maikutlo a bahlahlobuwa a nepahetseng a ananelwe.] (3)
[25]

POTSO YA 18: *HAESO MAFOTHOLENG* – CJ Teleki

Selelekela
Mohlahlobuwa a ka lelekela ka polelo kapa potso e tsosang thahasello le ho hlalosa hore balekane ka bobedi ba na le seabo ho qhaleheng ha lenyalo la bona. Moqoqong ona mongodi o sekaseka dikahare tsa wona mme o bontsha ntlhakemo ya hae ebe o leka ho susumetsa mmadi hore a dumellane le yena.
Karabo e ka lebellwang
Moqoqong wa kgang, mongodi a ka dumellana kapa a hanane le mohopolo ka dintlha tse tshehetsang sehlooho. O na le mohopolo o itseng kapa ntlhakemo e itseng, mme o hlahisa le ho ntshetsa pele lehlakore leo la hae; o tshehetsa le ho sireletsa ntlhakemo ya hae.

Seratswana ka seng se be le mohopolo wa sehlooho o hodisang ntlhakemo, e se ke ya e ba lethathamo la diketsahalo feela tse hlahang ka bukeng. A ntshetse pele moqoqo ka ho bontsha ka mehlala e tswang bukeng ho totobatsa ntlhakemo ya hae. A bontshe kamano ya diketsahalo tse totobatsang hore bophelong ba lenyalo balekane ka bobedi ba na le seabo ho qhalaneng ha lenyalo leo la bona.

Phethelo
Phethelo ya hae e lokela ho tlamahanya kgang ya hae ka ho phethahala ka ho boeletsa ntlhakemo le kakaretso ya mabaka ao a fanang ka ona. A fane ka kgothalletso/tshisinyo/kakanyo/tharollo.

[Motshwai a badisise nehelano ya mohlahlobuwa, mme a mo abele matshwao ho ya kamoo a ikamahantseng le sehlooho kateng.] **[25]**

POTSO YA 19: *HAESO MAFOTHOLENG* – CJ Teleki

19.1 Di re bopela phetapheto.✓ (1)

19.2 Mapetla ke motho ya nyatsang le ho se hlomphe malapa a batho, kaha a nyenyefatsa ntate wa Molefi empa le yena e ntse e le hlooho ya lelapa.✓✓ (2)

19.3 Mongodi o re elelliswa hore ho hloka mangolo a thuto ha ho bolele hore mosadi a ke ke a kgona ho aha lelapa kaha ho ruteha ha mosadi ha ho mo etse mosadi wa makgonthe.✓✓ (2)

19.4 Ke maemo ao ho ona Mapetla a rerang ho iketsa e ka o tahilwe mme a ya ha Pitso ho ya fuputsa merero ya lelapa leo hore a tle a kgone ho le diha.✓✓ (2)

19.5 Ngatane ke sebapadi se hlokang nnete kaha o ne a sebetsa le Mapetla ho loya Molefi, mme a bile a kena dikamanong tsa lerato le basadi ba Molefi.✓✓ (2)

19.6 Maikutlo a kgalefo.✓ Jwalane o ne a lokela ho tshepahala jwalo ka mosadi ya nyetsweng mme a bolelle monna hae nnete.✓✓ (3)

19.7 Kgohlano ya ka ntle. ✓Takadimane o halefisitswe ke boitshwaro ba Mapetla hoo a bileng a batlang ho mo tshwara ka matsoho.✓ (2)

19.8 Tharahanong. Kgohlano e a hola mme ditaba di a rarahana, metswalle/batshehetsi ba Molifi ba lwantsha dira tsa hae.✓✓ (2)

19.9 Sehalo sa kgalefo. Pitso o halefiswa ke ha Takadimane a sa mo mamele ha a ba kgalema le Mofammere hore ba se lwanele moketeng wa lenyalo la Molefi kaha ba a o senya.✓✓ (2)

19.10
- Mofammere ke motswalle wa Molefi ya tshepahalang a bile a mo hlokomela le ho mo eletsa ka tshwanelo.
- Le ha Molefi a se a kula o ile a ipha mosebetsi wa ho mo hlokomela ka boyena ✓✓ (2)

19.11 Morongwe o ile a ipherehela Molefi hoo Molefi a qetelletseng a se a mo nyetse. Yare ha a se a nyetswe, Molefi a mo tshwara a ena le monna e mong ka koloing.✓ (2)

19.12 Ketso ya Ngatane le Ramafothole e fosahetse. Ngatane le Ramafothole ke basebetsimmoho le Molefi ebile ke metswalle mme ba ne ba tshwanetse ho mo sireletsa e seng ba kgeme le Mapetla ho mo etsa hampe. Ho kena ntwa e sa ba ameng ke ho senya dikamano tse ntle tsa bophelo.✓✓✓ (3)
[25]

MOFUTA WA POTSO E TELELE

POTSO YA 20: *LEJWE LA KGOPISO* – T Letshaba

Selelekela
Mohlahlobuwa a ka lelekela ka polelo kapa potso e tsosang thahasello le ho hlalosa hore balekane ka bobedi ba na le seabo ho qhaleheng ha lenyalo la bona. Moqoqong ona mongodi o sekaseka dikahare tsa wona mme o bontsha ntlhakemo ya hae ebe o leka ho susumetsa mmadi hore a dumellane le yena.

Karabo e ka lebellwang
Moqoqong wa kgang, mongodi a ka dumellana kapa a hanane le mohopolo ka dintlha tse tshehetsang sehlooho. O na le mohopolo o itseng kapa ntlhakemo e itseng, mme o hlahisa le ho ntshetsa pele lehlakore leo la hae; o tshehetsa le ho sireletsa ntlhakemo ya hae.

Seratswana ka seng se be le mohopolo wa sehlooho o hodisang ntlhakemo, e se ke ya e ba lethathamo la diketsahalo feela tse hlahang ka bukeng. A ntshetse pele moqoqo ka ho bontsha ka mehlala e tswang bukeng ho totobatsa ntlhakemo ya hae. A bontshe kamano ya diketsahalo tse totobatsang hore bophelong ba lenyalo balekane ka bobedi ba na le seabo ho qhalaneng ha lenyalo leo la bona.

Phethelo
Phethelo ya hae e lokela ho tlamahanya kgang ya hae ka ho phethahala ka ho boeletsa ntlhakemo le kakaretso ya mabaka ao a fanang ka ona. A fane ka kgothalletso/ tshisinyo/ kakanyo/tharollo.

[Motshwai a badisise nehelano ya mohlahlobuwa, mme a mo abele matshwao ho ya kamoo a ikamahantseng le sehlooho kateng.] **[25]**

POTSO YA 21: *LEJWE LA KGOPISO* – T Letshaba

21.1 'Seso se monate ha se ngwauwa ke monga sona'.✓ (1)

21.2 Ke dipotso tseo a di botsang Pheleu.✓ (1)

21.3
- Ha ho na pula ya ditlwebelele, Naledi o dubana le ho ntsha metsi a kenang ka ntlong kaha mokhukhu o se maemong a nepahetseng mme ho se moo metsi a sa neleng.
- Naledi ha a kgone ho phomosetsa Seipati tee hobane ka lapeng la Naledi ba hloka le tjhelete ya ho reka tee le tswekere.
- Sebaka sa Kgotsong moo ba ahileng teng ke mekhukhu mme le ditsela tsa teng ha di maemong a matle.✓✓

[Tshwaya e le nngwe feela.] (2)

21.4 Mmabatho o leqoophe hobane o ile a latella hore Mohlouwa a leleke boTsietsi mosebetsing leha maemo a sa dumele. Ho latela diketso tsa hae, re bona ha Mohlouwa a iphotlaisa ho leleka boTsietsi mosebetsing, Mmabatho o latella Mohlouwa ka hore ha qete ho bina pina ena ya tshwene.
Ho latela dipuo tsa hae, re utlwa ha Mohlouwa a pheha dikamano tsa hae le Naledi, Mmabatho o mo tshepisa hore a ke ke a phomola pele a fumana bonnete ba taba ena. ✓✓
[Tshwaya e le nngwe feela.] (2)

21.5 Mmadibabe o dula a rekisetsa Tsietsi jwala le ha a se a hloka tjhelete mme sena se baka kgohlano dipakeng tsa Naledi le Tsietsi kaha Tsietsi ha a iphe nako ya ho batla mosebetsi o dula a tahilwe.✓✓ (2)

21.6 Ke Tharahanong.✓Kgohlano e a rarahana hobane ditaba tsa tema ena di lebisa moo Mohlouwa a tlo leleka Tsietsi mosebetsing mme sena se etsa hore maemo a bophelo ba Tsietsi a mpefale le ho feta.✓ (2)

21.7 A kgalefo.✓Seipati o lahlehisa Naledi kaha ke phoso hore mosadi ya nyetsweng a kene dikamanong tsa lerato le monna e mong.✓
[Maikutlo a bahlahlobuwa a nepahetseng a ananelwe.] (2)

21.8
- Ke puo ya Naledi moo a reng o ipotsa hore boitshwaro bona ba Tsietsi ba ho dula a tahilwe o tswa bo phamola hokae hoba o ne a se jwalo ha a ntse a sebetsa.
- Ke puo ya Naledi moo a reng ho Tsietsi ho e na le hore a batle mosebetsi difemeng jwalo ka banna ba bang o dutse lapeng o kgaqana le majwala.
- Ke puo ya Naledi moo a reng ho Tsietsi etlare hosane ha jwala boo a ipolaisang bona bo mo qakile, o tla be a lla sa mmokotsane a re o loilwe!✓✓

[Tshwaya e le nngwe feela.] (2)

21.9 Di re bolella hore Naledi o tshwere ka thata ho phetha mesebetsi ya lelapa ha Tsietsi yena a duletse ho nwa jwala a sa etse letho/a sa sebetse.✓✓ (2)

21.10
- Naledi o bolela hore Tsietsi o fetohile hobane o se a nwa jwala haholo e leng ntho eo a neng a sa e etse nakong eo a neng a ntse a sebetsa.
- Tsietsi ha sa ikemiseditse ho sebetsa ka thata a sebeletsa lelapa la hae, o se a ipolaisa jwala a sa batle mosebetsi difemeng jwalo ka banna ba bang.✓
- Tsietsi ha a sa hlompha mohatsae Naledi jwalo ka pele hobane o se a mmitsa ka hore ke lefere.✓

[Tshwaya tse pedi feela.] (2)

21.11 E re bollela hore Naledi ke sebapadi se nang le tlhompho leha ba ntse ba qwaketsa ebile Tsietsi a mmitsa lefere, yena o ntse a tswela pele ho mo hlompha ka ho mmitsa aubuti.✓✓ (2)

21.12 Ke ho re elelliswa hore ha se bohle ba leloko ba ka o tshepahallang le ho o tshehetsa ka dinako tsohle, ba bang ba ka o fetohela.✓✓ (2)

21.13 Ha bo a amoheleha. Ke tlwaelo ya Basotho hore banyalani ba tshwarisane dinthong tsohle tse amanang le tsamaiso ya lelapa. Sena ke hobane mofumahadi ha se lekgoba ka hare ho lelapa.✓✓✓
[Maikutlo a bahlahlobuwa a nepahetseng a ananelwe.] (3)
[25]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C: 25
MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA: 80